

Samenvatting

Aanleiding tot het onderzoek

Bij degenen die zich in Nederland politiek en beleidsmatig met de problematiek van vuurwapencriminaliteit bezig houden alsook bij de politie, bestaat het vermoeden dat in ons land de laatste jaren een toenemend aantal handvuurwapens uit voormalige Oostbloklanden wordt binnengesmokkeld. Feitelijk gezien neemt in Nederland het aantal inbeslagnames toe van illegale handvuurwapens die afkomstig zijn uit een voormalig Oostblokland. Dit blijkt uit registratiegegevens van de politie. De mogelijkheden tot smokkel worden voorts bevorderd door de 'gelegenheidsstructuur' in sommige voormalige Oostbloklanden. Om te beginnen bleven met het verdwijnen van het ijzeren gordijn in sommige landen grote wapenarsenalen achter en de controle op deze voorraden was niet altijd sluitend, zo komt naar voren uit internationale publicaties. Daarnaast vond in een deel van de voormalige Oostbloklanden voor de val van de muur grootschalige productie van vuurwapens plaats en in sommige landen is dat nog steeds het geval.

Het vermoeden dat handvuurwapens die afkomstig zijn uit voormalige Oostbloklanden een belangrijke rol spelen in het Nederlandse illegale circuit vormde de aanleiding tot nader onderzoek naar 'Illegale wapentransporten vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland'. Dit onderzoek is uitgevoerd door IVA-Tilburg, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum, op verzoek van de Directie Opsporingsbeleid van het directoraat-generaal Rechts-handhaving van het ministerie van Justitie.

De volgende vragen zijn in het onderzoek aan de orde gesteld. De beginvraag is hoeveel illegale handvuurwapens jaarlijks ons land binnenkomen. Tweede vraag is welk deel daarvan afkomstig is uit een voormalig Oostblokland. Ten derde is de vraag aan de orde of sprake is van grootschalige transporten van illegale vuurwapens. De vierde vraag is in welke voormalige Oostbloklanden de vuurwapens zijn geproduceerd.

Informatiebronnen

Over de aard en omvang van de smokkel van handvuurwapens worden zowel nationaal als internationaal geen systematische gegevens bijgehouden. Om inzicht te kunnen verkrijgen in deze problematiek dient derhalve een beroep te worden gedaan op zoveel mogelijk potentiële informatiebronnen. De volgende gegevensbronnen zijn ten behoeve van het onderzoek gebruikt:

- Registratiegegevens van de politie van in beslag genomen vuurwapens in Nederland.
- Dossiers van in Nederland uitgevoerd opsporingsonderzoek naar de smokkel van handvuurwapens.
- Kennis van (praktijk-)deskundigen van politie, douane, ECD/FIOD, Centrale Dienst in en Uitvoer (CDIU), Europol en Interpol.
- Informatie verstrekt door gedetineerden die betrokken zijn geweest bij de smokkel van handvuurwapens naar Nederland.
- Informatie uit internationale publikaties omtrent vuurwapensmokkel met de nadruk op overheidspublicaties, publikaties van de Europese Unie en van de Verenigde Naties.

Bronlanden voor illegale handvuurwapens

Niet alle voormalige Oostbloklanden zijn te beschouwen als bronlanden voor illegale handvuurwapens. Voor de afzonderlijke landen is nagegaan of er sprake is (geweest) van legale produktie van handvuurwapens die mogelijk 'weglekt' naar het illegale circuit of mogelijke lekkage vanuit surplusvoorraden, oftewel hoeveelheden nieuwe of gebruikte vuurwapens waarvoor na het einde van de koude oorlog geen bestemming meer was. Vervolgens is onderzocht of er sprake is van illegale produktie van handvuurwapens en tot slot is nagegaan of criminele groeperingen in het desbetreffende land mogelijk betrokken zijn bij de smokkel van handvuurwapens naar Nederland of andere West-Europese landen.

De voormalige Oostbloklanden die hieruit naar voren komen als bronland zijn in volgorde van belangrijkheid Kroatië, Tsjechië, Klein-Joegoslavië (tot 1999) en Hongarije.

In Kroatië vindt zowel legale als illegale produktie en conversie van handvuurwapens plaats die hun weg vinden naar het illegale circuit in andere landen van Europa. Tot 1999 was ook Klein-Joegoslavië een bronland. Sinds dat jaar is de produktie in dat land echter gestopt als gevolg van luchtbombardementen door de NAVO op wapenfabrieken in dat land. In Tsjechië en Hongarije vindt legale produktie van handvuurwapens plaats, die in onbekende hoeveelheden weglekt naar het illegale circuit.

Produktielanden van in Nederland aangetroffen handvuurwapens

De illegale handvuurwapens, afkomstig uit voormalige Oostbloklanden, die in Nederland in beslag worden genomen zijn vrijwel altijd ongebruikt, dat wil zeggen fabrieksnieuw of omgebouwd. Verreweg het grootste deel daarvan is uit Kroatië afkomstig (enkele honderden vuurwapens per jaar). In belang volgt Tsjechië daarop (omstreeks 100 stuks per jaar). Vuurwapens die afkomstig zijn uit surplusvoorraden spelen in relatie tot Nederland geen rol van betekenis. Uit de beschikbare gegevens kan worden afgeleid dat deze in de jaren negentig voornamelijk hun weg naar grootschalige conflicten hebben gevonden, onder meer op de Balkan en in Afrika.

Registratiegegevens van de politie wijzen uit dat jaarlijks 400 à 500 illegale vuurwapens in Nederland in beslag worden genomen die in een voormalig Oostblokland zijn geproduceerd. Merendeels gaat het om pistolen. Ook machinepistolen (45 – 75 per jaar) en verborgen vuurwapens (met name schietsleutelhangers) worden aangetroffen. Deze cijfers dienen als ondergrens te worden gezien. In voormalige Oostbloklanden gefabriceerde of geconverteerde illegale handvuurwapens worden regelmatig van valse merkopschriften voorzien. Als gevolg daarvan wordt bij inbeslagname de herkomst door de politie niet altijd juist geregistreerd.

De meeste in beslag genomen vuurwapens zijn in legale productiefaciliteiten vervaardigd. De uitzonderingen worden gevormd door de verborgen vuurwapens, die illegaal worden vervaardigd in Bulgarije of Kroatië, de zogenaamde merkvervalsingen van machinepistolen en revolvers (nagemaakte gangbare modellen) die worden geproduceerd in Kroatië en pistolen die illegaal zijn omgebouwd. Dit laatste gebeurt eveneens in Kroatië.

Het gemiddelde aandeel van de in beslag genomen handvuurwapens die afkomstig zijn uit het voormalige Oostblok is gegroeid van 8 procent in 1993 tot 24 procent in 1997, om in latere jaren redelijk stabiel te blijven op omstreeks 20 procent. Machinepistolen en verborgen vuurwapens die in Nederland in het illegale circuit worden gebruikt zijn voor vrijwel 100 procent uit voormalige Oostbloklanden afkomstig.

Werkwijze van dadergroepen

De werkwijze van dadergroepen is in kaart gebracht aan de hand van hetgeen daarover uit opsporingsonderzoek door de politie bekend is geworden. Door de recherche van de regiokorpsen Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond is in de tweede helft van de jaren negentig een aantal opsporingsonderzoeken naar criminele groeperingen uitgevoerd die zich bezighielden met vuurwapensmokkel

vanuit voormalige Oostbloklanden. Die onderzoeken betroffen dadergroepen die vuurwapens smokkelden vanuit Kroatië en Klein-Joegoslavië. Omtrent de smokkel van in Tsjechië en Hongarije gefabriceerde handvuurwapens kon geen nader inzicht worden verkregen uit opsporingsonderzoek.

De onderzochte dadergroepen zijn relatief beperkt van omvang en kennen een losse structuur. De centrale figuur is de '*importeur*'. Deze beschikt over de contacten in het bronland die vuurwapens kunnen leveren en verzorgt de afzet in Nederland. In de onderzochte gevallen waren de importeurs allen van voormalig Joegoslavische herkomst.

De logistiek van de smokkel is relatief eenvoudig. Het transport naar Nederland vindt plaats over de weg, waarbij Slovenië, Oostenrijk en Duitsland als transitolanden fungeren.

De smokkelaars worden over het algemeen in het bronland geworven. De smokkel vindt in de bekende gevallen plaats in partijen van 5 – 30 vuurwapens. Grotere partijen worden gesplitst om het risico te verkleinen dat een complete partij vuurwapens bij een toevallige aanhouding verloren gaat. De smokkelaars dragen niet of nauwelijks kennis van de rest van organisatie (afzet, opslag, etcetera).

De importeur maakt in Nederland gebruik van een netwerk van een beperkt aantal vertrouwde tussenpersonen die zorgdragen voor de verkoop aan de eindgebruikers. Soms treedt de importeur ook zelf op als verkoper. De tussenpersonen kunnen zich in heel Nederland bevinden en hoeven elkaar niet altijd te kennen.

Over de rol van Nederland als doorvoerland voor handvuurwapens is een beperkte hoeveelheid informatie verkregen. Daaruit kan de voorzichtige conclusie worden getrokken dat buitenlandse handelaars in illegale vuurwapens mogelijk gebruikmaken van logistieke faciliteiten (omzeilen van douanecontrole) die kunnen worden verzorgd door Nederlandse criminele groeperingen die actief zijn in de wereld van drugsmokkel.

Omvang van vuurwapensmokkel vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland

De handel in illeale handvuurwapens levert, in vergelijking met de handel in of productie van drugs, relatief bescheiden financiële winsten op. Naast smokkel van handvuurwapens houden de importeurs zich in veel gevallen ook bezig met andere criminele activiteiten. Economische motieven zijn niet altijd doorslaggevend voor vuurwapenhandelaars. Een naam als wapenhandelaar levert in het criminele milieu status op en bovendien biedt het extra bescherming tegen concurrenten of rip-offs:

handelaars in vuurwapens worden als gevaarlijker gezien dan 'gewone' handelaars in drugs.

De politie heeft op basis van uitgevoerde opsporingsonderzoeken een redelijk beeld van de smokkel van handvuurwapens vanuit Kroatië naar Nederland. De importeurs zijn via gemeenschappelijke kennissen (of via hun leveranciers in Kroatië) met elkaar bekend en werken samen wanneer dat uitkomt. Op basis van het onderzoek kan worden vastgesteld dat het aantal actieve 'importeurs' in Nederland van vuurwapens die afkomstig zijn uit het voormalige Oostblok, 15 – 25 personen bedraagt.

Illegale handvuurwapens worden in Nederland afgezet in het criminele circuit. De importeur levert de vuurwapens alleen aan afnemers of tussenpersonen die vertrouwd zijn. De omvang van het netwerk van vertrouwde tussenpersonen of afnemers bepaalt derhalve de mate waarin de importeur handvuurwapens naar Nederland kan smokkelen. Aangezien handvuurwapens als een duurzaam goed kunnen worden beschouwd is het verzadigingspunt binnen het afzetnetwerk relatief snel bereikt, althans wanneer de importeur de risico's beperkt wil houden. De conclusie die hieruit volgt is dat de importeur geen constante invoer van vuurwapens op grote schaal in stand kan houden. De smokkel van handvuurwapens verloopt dan ook ofwel schoksgewijs (één grotere partij en daarna enige tijd niets), ofwel 'just-in-time' (in kleine partijen, op bestelling).

Het aantal handvuurwapens dat jaarlijks vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland wordt gesmokkeld kan op verschillende manieren worden geschat. Door de Nederlandse politie (en ook door de politie van andere West-Europese landen) wordt om te beginnen het ervaringsgegeven gehanteerd dat ongeveer 10 procent van het totale aantal handvuurwapens in het criminele circuit op enig moment weer in beslag genomen wordt. Aan de hand van de inbeslagnamecijfers kan dan ook worden geschat dat het aantal vuurwapens dat jaarlijks vanuit voormalige Oostbloklanden illegaal in Nederland wordt geïmporteerd 3.000-4.000 stuks bedraagt.

In de tweede plaats is het mogelijk uit te gaan van het geschatte aantal van 15 tot 25 'importeurs' en de gemiddelde structuur en grootte van de dadergroepen die uit de diverse opsporingsonderzoeken naar voren is gekomen. Op basis hiervan kan het aantal vuurwapens dat jaarlijks naar Nederland wordt gesmokkeld worden geschat op 2.000 – 4.000.

Gegeven de vele onzekerheden die bij deze schattingen een rol spelen wordt zowel de onder- als bovengrens aangehouden bij het maken van een schatting van de omvang van de illegale import. De conclusie van het onderzoek is derhalve dat

jaarlijks minimaal 2.000 en maximaal 4.000 handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland worden gesmokkeld.

Tussen 1998 en 2000 bedroeg het aandeel van illegale handvuurwapens dat afkomstig was uit voormalige Oostbloklanden gemiddeld 20 procent van het totale aantal in beslag genomen handvuurwapens in Nederland. Er zijn geen aanwijzingen dat de herkomst van het vuurwapen invloed heeft op de wijze waarop er gebruik van wordt gemaakt en op het aantal inbeslagnames door de politie. Op grond hiervan wordt geschat dat het totale aantal handvuurwapens dat jaarlijks naar Nederland wordt gesmokkeld tussen de 10.000 en 20.000 exemplaren bedraagt.